

Сергій Біденко, Ірина Золотаревич

ЯК РОЗПОВІСТИ ДІТЯМ ПРО ГРОШІ

**Книга для батьків:
100 домашніх ігор і практик
для розвитку фінансової грамотності
дітей від 2 до 16 років**

Ця книга замовлена батьками з 11 країн!

2016

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5
Б59

Сергій Біденко, Ірина Золотаревич
Б59 Як розповісти дітям про гроші — Х. : Вид. група «Осно-
ва», 2016.— 128 с.: іл.

ISBN 978-617-00-2478-7.

Як розповісти дітям про гроші. Книга для батьків: 100 домашніх ігор і практик для розвитку фінансової грамотності дітей від 2 до 16 років.

Ця книга — для вас, батьки. Тепер ви самі навчите своїх дітей і всю родину фінансової грамотності. Книга складається з добірки вдалих і приємних ігор, які принесуть користь усій родині. Ігри та завдання адаптовані під різні періоди розвитку дитини.

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5

Навчальне видання

Сергій Біденко, Ірина Золотаревич

Як розповісти дітям про гроші

Текст: *Ірина Золотаревич*

Керівник проекту: *Сергій Біденко*

Верстка: *Віктор Душенко*

Ілюстрація на обкладинці: *Ольга Дегтярьова*

Підп. до друку 04.09.2015. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Гарнітура МетаБук. Друк офсет. Ум. друк. арк. 8. Зам. № 15-09/14-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66. Тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-2478-7

© Сергій Біденко, Ірина Золотаревич, 2015
© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2016

Цю книгу ми даруємо нашим батькам!

Сергій та Ірина

Привіт, мамо, або тато, або бабусю, дідусю :) !

Ви помітили, що наші діти не читають довгі тексти та підручники? Вони не вникають ні в що довше двох хвилин, якщо це не відео і не картинки. Зате наші діти і підлітки досі люблять гратися. Тому ми вже протягом шести років практикуємо методику навчання дітей фінансової грамотності тільки за допомогою ігор.

Наші уроки в школі цілковито складаються з ігор і практики! Займаючись із дітьми індивідуально, усе, що ми робимо, — це граємося і виконуємо різні цікаві завдання. Наприклад, граємо в спеціальне доміно, ходимо в банк або до магазину, складаємо рецепт борщу і обчислюємо вартість вечері для родини. І з нами грають дорослі. Найчастіше виявляється, що гра дає користь не стільки дитині, скільки самим дорослим. Граючи, батьки одержують на заняттях практично корисну інформацію і знання для власного застосування:

- Як вести сімейний бюджет.
- Як заощаджувати.
- Як будувати фінансові стосунки з родичами.
- Як забезпечити фінансову безпеку.

Ця книга — для вас, батьки. Тепер ви самі навчите своїх дітей і всю родину фінансової грамотності.

Бажаємо вдалих і приємних ігор, які принесуть користь усій родині.

Подяки

Це вже четверта наша книга, і ми передусім вдячні за її народження вам, наші постійні читачі, і за те, що ви купували наші книги «Хочу заробляти!» і «Фінансові історії для підлітків» та «Як організувати дитячий бізнес-табір». Ваш інтерес до теми і до нашої практики надихнув нас на створення цієї книги.

Велике спасибі нейропсихологу когнітивного розвитку Вікторії Любаревич-Торховій, яка допомогла нам у вивченні вікової психології, що дало змогу якісно адаптувати нашу програму під різні періоди розвитку дитини.

Дякуємо нашим друзям — батькам, які погодилися прочитати цю книгу на першому етапі, протестувати її та дати свої рекомендації: Денису й Олександрі Довгополім, Ірині Костюченко, Євгенії Бондаренко, Ользі Півіковій, Інні Імас, Тетяні Махринській. Дякуємо за ваш час, підтримку та відгуки, що надихають!

Ми дуже дякуємо великій кількості вчителів, які викладають у школі економіку або цікавляться цією темою, а також питаннями фінансового виховання дітей! Готуючи цю добірку, ми збагатили збірник цілою низкою ігор і практик, якими наповнений простір Інтернету. Ми вибрали краще, але не змогли ідентифікувати імена авторів, бо ці матеріали, передаючись із рук у руки і видозмінюючись, фактично вже стали фольклором. Ми дякуємо всім, хто причетний до цього процесу!

Ірина та Сергій

Зовсім небагато теорії про те, у якому віці вчити поводження з грішми

Найчастіше нам ставлять запитання: з якого віку «вже час» навчати фінансової грамотності? Ми відповідаємо: навчання фінансової грамотності починається тоді, коли ви вперше даєте дитині в руки монетку. Здоровий глузд підказує, що оскільки монетки не є стерильними і навіть просто дуже чистими, давати їх дитині варто з того віку, коли вона перестає знайомитися з усіма предметами «на смак».

До 5 років. Знайомимося з грішми

Наш перший блок ігор орієнтований на вік до 5 років. Приєднуйтеся, як тільки наважитесь дати дитині копійчки для гри! Перші ігри цього розділу будуть орієнтовані переважно на знайомство з грішми як з фізичними об'єктами, бо діти до 5 років:

- вивчають предмети з точки зору їх фізичних властивостей і функцій;
- готові зрозуміти, що гроші — це монети та паперові банкноти, які підлягають обміну на речі, щоб ті їм належали;
- ще не розуміють різниці між грошовими величинами;
- ще не розуміють, що гроші — це засіб для комфортного благоустрою, тобто «обмін від обміну різниться».

Тільки-но діти починають засвоювати базове розуміння грошей і вимагати речі, з ними треба грати в ігри, які:

- розкривають взаємозв'язок «бажаний об'єкт — гроші»;
- навчають грошових форм і величин: паперові — «старші» за монети;
- навчають концепції та призначення грошей: гроші на благо.

6–8 років. Вчимося практичного поводження з грішми

Наступний етап фінансового розвитку починається, коли діти познайомилися з грішми, звикли до них і зрозуміли, що їх можна обмінювати на щось корисне. Тепер, коли дитині від 6 до 8 років, вона:

- вчиться розуміти різницю між грошовими величинами;
- може робити самостійно покупки в магазині;
- вчиться розуміти концепцію збереження грошей;
- ще не усвідомлює, що гроші — це засіб для комфортного благоустрою, тобто «покупка від покупки різниться»;
- ще не здатна планувати свої витрати на тривалий період.

До цього часу діти зрозуміли, що гроші потрібні для того, щоб придбати якийсь товар. Тепер необхідно вчити, що:

- спочатку заробляємо — потім витрачаємо;
- ціна — кількість грошей, які треба віддати;
- різний результат — різна кількість грошей;
- потрібно ставити запитання: «скільки це коштує?».

9–11 років. Вчимося витрачати

Цей період розвитку дитини характеризується:

- швидким фізичним зростанням;
- усвідомленням свого «я»;
- першими спробами самовираження і проявом незалежності;
- розвитком суспільної свідомості;
- формуванням перших захоплень, не пов'язаних зі шкільним навчанням;
- посиленням ототожнення себе з однолітками.

До цього часу діти зрозуміли прості правила поведінки в магазині, грошові величини і базову концепцію ціни.

Відповідно в цей час варто розвивати такі фінансові навички:

- уміння робити покупки, порівнюючи товари;
- уміння порахувати здачу;
- розуміння взаємозв'язку між часом і грошми;
- прояв ініціативи і підприємливості;
- розуміння вартості речей;
- формування уявлення про зароблені гроші;
- уміння зводити баланс своїх доходів і витрат.

12–14 років.

Вчимося планувати витрати та заощадження

У цьому віці підлітки:

- уже розуміють, що гроші — це засіб для комфортного благоустрою, але ще не розуміють, що «комфорт від комфорту різниться»;
- уже розуміють концепцію збереження грошей;
- вчать планувати короткострокові витрати;
- не здатні самостійно планувати свої витрати в рамках загального сімейного бюджету;
- не здатні планувати довгострокові витрати.

У цьому розділі ми майже повністю переходимо від ігор до практики, дедалі більше заглиблюючи підлітків у світ «дорослих грошей».

15–16 років.

Вчимося відповідати за своє майбутнє

Особливості розвитку дітей у цей період:

- розвивається здатність до логічного мислення та планування;
- загострене прагнення домагатися визнання в однолітків;
- з'являється бажання виявити незалежність;
- настає час прийняття перших серйозних життєвих рішень.

У цей період потрібно розвивати:

- уміння активно заощаджувати, витратити і вкладати;
- уміння пов'язувати між собою мету і заощадження;
- формування відповідальності за інших і за себе;
- уміння вести розмови про гроші і будувати плани на майбутнє;
- формування уявлення про гроші як інструмент влади;
- уміння розбиратися у формах виплати зароблених грошей, дебетових і кредитних картках, заповнювати бланки податкових декларацій.

У цьому розділі ми допомагаємо підлітку повністю освоїтися у світі «домашньої економіки» і спланувати своє майбутнє.

Бажаємо вам приємних фінансових занять із вашими дітьми! Буде просто чудово, якщо ви залучите до цього процесу друзів і однокласників своїх дітей.

**Ігри для тих,
кому до 5 років**

Ігри для тих, кому до 5 років

У які ігри ми граємо з малюками від 2 до 5 років? Це ігри, у яких грошик — основний об'єкт. Тому пропонуємо вам щовечора складати дрібні гроші зі своїх гаманців у спеціальну скарбничку чи скриньку. Монетки дуже згодяться для ігор з малюками!

Ігри цього етапу:

1. Допомагають вивчити гроші як предмет з його фізичними властивостями.
2. Доносять концепцію та призначення грошей: гроші на благо. (Розкриваємо взаємозв'язок між бажаним об'єктом і грошми, показуємо дитині, що грошик можна обміняти на те, чого хочеться (іграшку, харчі чи на стрижку в перукарні).)
3. Привчають до акуратного поводження з грошми. (Пояснюємо, що паперові гроші не можна змінати і рвати, що гроші не можна викидати і потрібно тримати в порядку.)
4. Навчають грошових форм і величин: ми пояснюємо, що бувають монети, а бувають паперові гроші і що паперові — «старші» за монети.

У цьому віці фінансові ігри з дітьми можуть бути двох видів: односторонні та спільні. Вибір форми залежить від того, наскільки дитина зрозуміла базові принципи і концепцію грошей. Як це перевірити?

Тест «Чи розуміє дитина, що таке гроші»

На цьому етапі нас цікавить:

- чи цікаво дитині брати в руки монетки і купюри, чи готова вона гратися з ними просто як із предметами нарівні з кубиками, м'ячиками та конструктором;
- чи розуміє дитина, що гроші — це предмети, які можна на щось обміняти;
- чи усвідомлює вона, що монетки та купюри — не те саме.

Як це перевірити? Почніть грати у фінансову гру з цього розділу самі, у присутності дитини. Якщо вона просто спостерігає — отже, поки що необхідно продовжувати односторонні ігри. Зверніть увагу, що в односторонній грі необхідно використовувати тільки реальні гроші. Так дитина швидше до них звикне і зрозуміє їхню роль.

Коли дитина переходить на рівень псевдо- або вдаваної гри, отже, базове розуміння або концепцію предмета вже вивчено. Тепер рекомендується переходити до спільних ігор, а також можна використовувати ігрові, наприклад намальовані, гроші. Діти вигадують ситуації та беруть участь у їх реалізації разом з вами. Ви разом граєте в усі ігри, запропоновані в цьому розділі.

Ігри і практика

Гра «Чистимо монетку»

» **Мета:** вивчити гроші як предмет з його фізичними властивостями.

» **Матеріали:** безпосередньо монетки, вода, 1 лимон, 1–2 чайні ложки солі, порожні баночки або чашки, паперові рушники. Можливо, напій типу кока-коли, пепсі, фанти, спрайта (будь-який напій з високим вмістом ортофосфорної кислоти).

» **Суть гри:**

Виберіть зі свого запасу монет кілька тих, що дуже потемніли. Підготуйте миучий розчин: змішайте лимонний сік і сіль у порожній чашці і помішуйте, поки сіль не розчиниться.

Помістіть монетки в цей розчин — до трьох штук у чашку.

Переконайтеся, що розчин повністю покриває поверхню монет. Залежно від забруднення й окиснення очищення може забрати від 30 секунд до 5 хвилин. Після того як монетки очистяться, протріть їх паперовим рушником.

Розгляньте з дитиною, як красиво блищать чисті монетки. Запропонуйте їй повторити дослід з іншими монетами самостійно. Порівняйте чисті і неочищені монети, поясніть, що після того як доторкаєшся до грошей, завжди потрібно мити руки. Дозвольте дитині з гордістю продемонструвати результати своєї праці родичам.

Якщо хочете, з виховною метою можна провести ще один етап експерименту з використанням напоїв типу коли, які містять у собі велику кількість ортофосфорної кислоти, завдяки чому деякі господарки з гумором називають ці напої прекрасними засобами, що чистять. І не даром! Разом з малюком простежте, як очищає монетку його улюблений напій.

Гра «Орел чи решка»

» Мета: вивчити гроші як предмет з його фізичними властивостями.

» Матеріали: монета.

» Суть гри:

Усе дуже звично і давно відомо дорослим: підкидаємо монетку і загадуємо бажання. Можна вирішити в такий спосіб, у який бік підемо гуляти або які іграшки почнемо збирати в першу чергу: кубики чи конструктор.

Запропонуйте поставити монетку на ребро. Спробуйте підкидати відразу кілька монет.

Гра «Монетний двір»

» Мета: вивчити гроші як предмет з його фізичними властивостями.

» Матеріали: монети, прості олівці (м'які), папір.

» Суть гри:

Разом з дитиною ви можете створити майже справжні карбовані монети. Покладіть монетку на стіл, а зверху — тонкий аркуш паперу. Беремо олівець і починаємо щільно замальовувати те місце на папері, де лежить монета. Важливо малювати м'яко, не надавлюючи дуже сильно, інакше можна проколоти папір. Ідеально, якщо олівець не свіжо підструганий і грифель уже округлений.

Ви самі будете в захваті, коли побачите точну копію монети, що проступає на папері! Під час гри розповідайте, що насправді монетки виготовляють на спеціальному заводі.